

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

313

Przyszłość rachunkowości i sprawozdawczości – założenia, zasady, definicje Kierunki zmian prawa bilansowego w Polsce

Redaktorzy naukowci

Zbigniew Luty

Aleksandra Łakomiak

Alicja Mazur

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-319-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Dorota Adamek-Hyska: Założenia koncepcyjne sprawozdań budżetowych	9
Hanna Czaja-Cieszyńska: „Nie” dla MSSF dla MSP w Unii Europejskiej – słuszna decyzja czy duży błąd?.....	25
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Rachunkowość małych przedsiębiorstw – diagnoza i propozycje modyfikacji prawa bilansowego.....	35
Małgorzata Kamieniecka: Sprawozdawczość MŚP w zakresie odroczonego podatku dochodowego – propozycje zmian	46
Anna Kasperowicz: Pojęcie kontroli w kontekście uznawania przychodów .	58
Tomasz Kondraszuk: Uproszczona ewidencja czy uproszczona sprawo- zdawczość w sektorze mikroprzedsiębiorstw?.....	74
Alicja Mazur: Pomiar wartości przychodów według projektu międzyna- rodowego standardu dotyczącego przychodów	84
Lucyna Poniatowska: Rezerwy w rachunkowości – ewolucja podejścia i per- spektywy zmian	100
Adrian Ryba: Ewidencja i wycena inwestycji zgodnie z ustawą o rachunko- wości – artykuł dyskusyjny	110
Aleksandra Sulik-Górecka: Koncepcja zmiany zasad prezentacji kapitału w sprawozdaniu finansowym zamkniętych funduszy inwestycyjnych	127
Gyöngyvér Takáts: Koncepcja sprawozdawczości finansowej mikropodmio- tów – przyczynek do dyskusji.....	137
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: Zintegrowane systemy ewidencyjne	148
Mateusz Wilczewski: Wpływ wyceny kart zawodniczych na bilans klubu piłkarskiego.....	159
Edward Wiszniowski: Model szacowania Utraty wartości instrumentów fi- nansowych w założeniach MSSF 9 – rachunkowość czy inżynieria finan- sowa?	170
Paweł Zieniuk: Ujawnienia informacji o wartościach szacunkowych w spra- wozdaniu finansowym – wyzwanie dla biegłego rewidenta.....	189
Katarzyna Żuk: Ujęcie księgowe pomocy finansowej uzyskiwanej przez wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw	199

Summaries

Dorota Adamek-Hyska: Conceptual framework of budgetary reports.....	24
Hanna Czaja-Cieszyńska: ”No” to IFRS for SMEs in the European Union – the right decision or a big mistake?	34

Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Accounting of small enterprises – diagnosis and proposals for modification of accounting law	45
Małgorzata Kamieniecka: Deferred income tax in the reporting of SMEs – proposals for change	57
Anna Kasperowicz: Concept of control in the context of income recognizing	73
Tomasz Kondraszuk: Simplified recording or simplified reporting in the sector of microenterprises	83
Alicja Mazur: Revenue measurement according to the proposal of a new international standard	99
Lucyna Poniatowska: Reserves in accounting – evolution of approach and perspectives of changes	109
Adrian Ryba: Recording and measurement of investments in accordance with the accounting act – discussion article	126
Aleksandra Sulik-Górecka: The rules of capital presentation in the financial report of close-end investment funds in the light of law	136
Gyöngyvér Takáts: Financial reporting concept of micro entities – discussion paper	147
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: ERP systems	158
Mateusz Wilczewski: The influence of players’ registration rights on a football club’s balance sheet	169
Edward Wiszniowski: A model for estimating the loss of value of amortised cost financial instruments as per the accounting standards requirements 9 IFRS – accounting or financial engineering?	188
Paweł Zieniuk: Disclosures of estimated values in financial statements – a challenge for auditor	198
Katarzyna Żuk: Accounting presentation of financial grants received by the pre-recognized groups of fruit and vegetables producers	212

Waldemar Gos, Stanisław Hońko

Uniwersytet Szczeciński

RACHUNKOWOŚĆ MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW – DIAGNOZA I PROPOZYCJE MODYFIKACJI PRAWA BILANSOWEGO

Streszczenie: Artykuł jest głosem w dyskusji na temat modyfikacji polskiego prawa bilansowego, ukierunkowanej na małe przedsiębiorstwa. Propozycja autorów odnosi się do podmiotów uprawnionych do sporządzania sprawozdań finansowych w formie uproszczonej. Polega ona na integracji rozwiązań wynikających z prawa podatkowego i prawa bilansowego oraz na uproszczeniu części narracyjnej sprawozdawczości finansowej. Proponowane rozwiązania mogą zostać ujęte w istniejącym prawie bilansowym albo w odrębnej ustawie adresowanej do małych podmiotów prowadzących rachunkowość.

Słowa kluczowe: rachunkowość małych przedsiębiorstw, polskie prawo bilansowe.

1. Wstęp

Małe i średnie przedsiębiorstwa wytwarzają znaczącą część PKB, a pod względem liczebności stanowią ponad 99% przedsiębiorców [PARP 2011]. Wśród wielu ograniczeń rozwoju przedsiębiorczości w Polsce wymienia się zmienność prawa podatkowego, procedury administracyjne i złożoność rozwiązań księgowych. Dobrą okazją do dyskusji na temat obciążeń przedsiębiorców związanych z procedurami księgowymi było zwiększenie limitu przychodów obligujących osoby fizyczne, spółki cywilne, spółki jawne i spółki partnerskie z 800 tys. euro do 1,2 mln euro. Zmiana art. 2 ustawy o rachunkowości nastąpiła w 2008 roku, uzasadniano ją minimalizacją barier działalności małych i średnich przedsiębiorców¹. Argumentem za zmniejszeniem limitu było umocnienie polskiej waluty oraz koszty wynikające z przejścia z podatkowej księgi przychodów i rozchodów na rachunkowość. Stwierdzono wówczas, że koszty prowadzenia rachunkowości w porównaniu z ewidencją podatkową są 3-4-krotnie wyższe. Przytoczona teza nie została w żaden sposób po-

¹ Pełny tekst uzasadnienia zmian jest dostępny pod adresem: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/381C2C87438C05E1C125740A0033EF14/\\$file/302.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/381C2C87438C05E1C125740A0033EF14/$file/302.pdf) (31.12.2013).

twierdzona badaniami. Za pozytywne skutki zwiększenia limitu przychodów, obligującego do prowadzenia rachunkowości, uznano wówczas:

- odformalizowanie zasad prowadzenia działalności przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi,
- obniżenie lub utrzymanie na niezmiennym poziomie kosztów obsługi finansowo-księgowej, a zatem kosztów prowadzenia działalności,
- ograniczenie szarej strefy związanej z nieujawnianiem całości przychodów w celu utrzymania uprawnienia do prowadzenia księgowości w formie księgi podatkowej przychodów i rozchodów.

Przytoczone stwierdzenia prowadzą do wniosku, że rachunkowość jest postrzegana przez przedsiębiorców jako zbędne obciążenie. W związku z tym warto zadać następujące pytania:

- Czy rachunkowość należy postrzegać jako dodatkowe obciążenie małych i średnich przedsiębiorstw, czy jako źródło użytecznych informacji?
- Jaki wpływ miało zmniejszenie limitu przychodów, obligującego niektóre podmioty do prowadzenia rachunkowości, na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego?
- Czy punkt widzenia przedsiębiorców jest jedynym słusznym stanowiskiem?

Jest zrozumiałe, że przedsiębiorcy nie są skłonni do ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z obsługą księgową. Nie jest to jednak jedyna przyczyna unikania przez przedsiębiorców prowadzenia rachunkowości. W związku z tym, że ewidencja podatkowa ma charakter fragmentaryczny, w przeciwieństwie do rachunkowości rejestruje jedynie transakcje związane z rozliczeniami publicznoprawnymi. W ocenie autorów niechęć przedsiębiorców do prowadzenia rachunkowości może wynikać nie tylko ze złożoności czy dodatkowych związanych z tym kosztów, ale również z pełnej rejestracji przepływu kapitału.

Celem artykułu jest diagnoza stosowanych rozwiązań księgowych z perspektywy małych przedsiębiorstw oraz propozycja ich modyfikacji, polegająca na uproszczeniu niektórych rozwiązań, głównie z zakresu sprawozdawczości finansowej. Przez pojęcie małego przedsiębiorstwa w niniejszym artykule rozumie się małych przedsiębiorców i mikroprzedsiębiorców [Ustawa z 2 lipca 2004 r., art. 104 i 105], jeżeli ich zatrudnienie, suma aktywów i przychody nie przekraczają poziomu uprawniającego do sporządzania sprawozdania finansowego w uproszczonej formie [Ustawa z 29 września 1994 r., art. 50, ust. 2]. Należy dodać, że polskie prawo bilansowe nie uwzględnia kryteriów podziału przedsiębiorców, wynikających z ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. W rezultacie część mikroprzedsiębiorstw podlega uor, a część prowadzi jedynie ewidencje podatkowe.

Za uproszczeniem rozwiązań księgowych w tej grupie podmiotów przemawiają następujące argumenty [Zawadzki 2011, s. 298]:

- węższy zakres podmiotowy użytkowników sprawozdań finansowych w porównaniu z jednostkami podlegającymi badaniu przez biegłego rewidenta,
- występowanie mniej skomplikowanych i powtarzalnych operacji gospodarczych,

- niższe zasoby środków pieniężnych, które mogą być przeznaczone na obsługę księgową.

W artykule posłużono się kilkoma metodami badawczymi, jak: analiza literatury i aktów prawnych, metoda obserwacji i analizy dokumentów. Tekst podzielono na następujące części:

- opis poziomów złożoności rozwiązań księgowych,
- przedstawienie kierunków modyfikacji prawa bilansowego i podatkowego dla małych przedsiębiorców,
- wnioski końcowe i propozycje dalszych badań.

2. Stopnie złożoności rozwiązań księgowych

Konsekwencją doboru formy prawnej działalności gospodarczej jest forma ewidencji operacji gospodarczych. Katalog dostępnych rozwiązań obejmuje zarówno najprostsze formy rozliczeń podatkowych, jak i złożone rozwiązania wynikające z prawa bilansowego. Jest oczywiste, że swoboda wyboru danej formy ewidencji jest ograniczona i zależy od takich parametrów, jak:

- forma prawna przedsiębiorcy,
- suma bilansowa,
- osiągnięte przychody,
- rodzaj działalności,
- poziom zatrudnienia.

W obecnym stanie prawnym można wyróżnić następujące formy ewidencji podatkowej i bilansowej, uporządkowane według stopnia złożoności, co przedstawiono na rysunku 1.

Rys. 1. Formy ewidencji podatkowej i bilansowej według stopnia złożoności

Źródło: opracowanie własne.

Z rysunku 1 wynika, że główną funkcją ksiąg podatkowych jest rozliczenie obciążeń publicznoprawnych. Rachunkowość dostarcza szerszego spektrum infor-

macji, umożliwiając również rozliczenia publicznoprawne przedsiębiorców. Celem rachunkowości jest uzyskanie informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstw, efektach ich działalności i związanych z nimi przepływami pieniężnymi. Osiągnięcie tego celu wymaga respektowania nadrzędnych zasad rachunkowości, które mogą być źródłem rozbieżności między prawem bilansowym i podatkowym. Rozbieżności te występują od momentu przejścia z podatkowej księgi przychodów i rozchodów na księgi rachunkowe.

Obowiązek stosowania przepisów uor wynika nie tylko z prawa bilansowego, ale również z prawa podatkowego. W art. 2 uor wydziela się dwie grupy podmiotów, a mianowicie:

- zobligowane do prowadzenia rachunkowości bez względu na poziom przychodów,
- uprawnione do wyboru między ewidencją podatkową i rachunkowością, pod warunkiem nieprzekroczenia wspomnianego limitu przychodów².

W uproszczeniu można przyjąć, że do pierwszej grupy należą wszystkie osoby prawne, natomiast druga grupa obejmuje osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz niektóre spółki osobowe. W ocenie autorów przyjęte zasady są logiczne, ponieważ osobowość prawna wymaga rozliczeń między dostawcami kapitału, podmiotem i otoczeniem. Obowiązek prowadzenia rachunkowości jest znany przedsiębiorcom w momencie wyboru formy prawnej. W artykule przyjęto zatem perspektywę podmiotów, których obowiązek prowadzenia rachunkowości jest uzależniony od osiągniętych przychodów. Mają one możliwość dobrowolnego stosowania uor. W wypadku tych jednostek nasuwają się następujące pytania:

- Czy zdarzają się przypadki dobrowolnego prowadzenia rachunkowości?
- Jakie korzyści wiążą się z prowadzeniem rachunkowości?
- Czy prowadzenie rachunkowości, w porównaniu z podatkową księgą przychodów i rozchodów, jest rzeczywiście bardziej pracochłonne i kosztowne?

Pierwsze dwa pytania są z sobą ściśle związane. Dobrowolne prowadzenie rachunkowości mogłoby być opłacalne w wypadku wymiernych korzyści przedsiębiorców, rekompensujących dodatkowe koszty i ograniczenia. Można postawić tezę, że jednostki prowadzące rachunkowość są bardziej wiarygodnym kontrahentem od prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów. Powinny być zatem lepiej postrzegane przez instytucje finansowe. Rodzaj prowadzonej ewidencji nie jest jednak głównym czynnikiem przesądzającym o przyznaniu finansowania zewnętrznego, co wpływa na marginalną liczbę podmiotów decydujących się na dobrowolne prowadzenie rachunkowości. Stwierdzenie to wynika raczej z przekonania oraz doświadczeń autorów i może być weryfikowane w dalszych badaniach.

Odnosząc się do drugiego pytania, należy zauważyć, że przejście z podatkowej księgi przychodów i rozchodów na rachunkowość wiąże się ze zmianą celu pro-

² Warto dodać, że zgodnie z uor w limicie przychodów nie uwzględnia się pozostałych przychodów operacyjnych. Jednakże, zgodnie z art. 24a, ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, w opisywanym limicie uwzględnia się ogół przychodów z działalności gospodarczej.

wadzenia ewidencji. Zmiana celów ewidencji nie pozostaje bez wpływu na zakres gromadzonych i prezentowanych informacji, co przekłada się również na koszty księgowości. Czy zatem obowiązki wynikające z prawa bilansowego będą powodować wielokrotne zwiększenie kosztów? Raczej nie, biorąc pod uwagę fakt, że podmioty osiągające przychody na poziomie uniemożliwiającym stosowanie ewidencji podatkowych niewątpliwie prowadzą ewidencję w szerszym zakresie niż wymagana w przepisach. Dotyczy to w szczególności ewidencji rozrachunków, środków pieniężnych oraz zapasów. W ocenie autorów koszty są jednym z czynników zniechęcających przedsiębiorców do prowadzenia rachunkowości, ale równie istotna jest złożoność rozwiązań wynikających z prawa bilansowego.

Na rysunku 2 zestawiono główne czynniki zniechęcające przedsiębiorców do dobrowolnego stosowania uor z potencjalnymi korzyściami.

Rys. 2. Czynniki zniechęcające przedsiębiorców do prowadzenia rachunkowości a korzyści

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiony trójkąt czynników zniechęcających do prowadzenia rachunkowości odzwierciedla perspektywę przedsiębiorców. Dodatkowe czynności, głównie związane ze sprawozdawczością finansową, wpływają na zwiększenie kosztów. Koszty te mogą być zrównoważone przez korzyści wynikające z dostępu do informacji na potrzeby zarządzania oraz z większej wiarygodności dla dostawców kapitału. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Komisję ds. Doskonalenia Przepisów i Zasad Rachunkowości przy Radzie Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, 86% przedsiębiorców wykorzystuje informacje księgowe do celów zarządzania [Pielaszek 2008, s. 123]. Tylko 17% respondentów uznało, że informacje pochodzące z ewidencji księgowej są wykorzystywane przy pozyskiwaniu finansowania zewnętrznego. Może to wynikać z niechęci przedsiębiorców do upubliczniania informacji w szerszym zakresie niż wymagany w przepisach.

Odnosząc się do rysunku 2, należy zwrócić uwagę, że propozycje uproszczeń prawa bilansowego mogą wpłynąć jedynie na pracochłonność i koszty. Zastosowanie podwójnego zapisu wymaga rejestrowania wszystkich transakcji, w tym również transferów prywatnych środków pieniężnych do jednostki i odwrotnie, co nie jest wymagane w wypadku ewidencji w księgach podatkowych. Zdaniem autorów, ograniczenie swobody przedsiębiorców może być głównym czynnikiem decydującym o rezygnacji z prowadzenia księgowości zgodnie z prawem bilansowym.

Z badań autorów przeprowadzonych w 2008 r. wynika, że do najbardziej pracochłonnych formalności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej zalicza się sporządzanie deklaracji podatkowych oraz rozliczenia z ZUS. Jednym z głównych wniosków z badań było stwierdzenie, że modyfikacja prawa bilansowego bez kompleksowych zmian przepisów podatkowych, celnych i związanych z ubezpieczeniami społecznymi nie ograniczy barier w rozwoju przedsiębiorczości [Gos, Hońko, Rublewski 2008, s. 58]. Za czynności księgowe wymagające najwięcej pracy uznano sporządzanie sprawozdań finansowych, a za mniej pracochłonne kolejno: przeprowadzanie inwentaryzacji, prowadzenie ksiąg rachunkowych oraz dokumentację operacji gospodarczych.

W ocenie autorów prowadzenie rachunkowości przez większą liczbę podmiotów nie tylko jest korzystne dla księgowych, ale też wpływa pozytywnie na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. W jaki sposób można zatem zachęcić przedsiębiorców do prowadzenia rachunkowości? Jednym z możliwych kierunków jest wprowadzenie pośrednich rozwiązań między ewidencjami podatkowymi a rachunkowością, co zostało opisane w kolejnym punkcie artykułu.

3. Propozycje modyfikacji rozwiązań prawa bilansowego dla małych przedsiębiorstw

Polskie prawo bilansowe dopuszcza szereg uproszczeń. Ich znaczna część dotyczy podmiotów, których sprawozdania finansowe nie podlegają badaniu przez biegłego rewidenta. Zestawienie tych uproszczeń zawiera tabela 1.

Analizując zapisy prawa bilansowego, można dojść do wniosku, że przewidziane uproszczenia dotyczą podmiotów wyszczególnionych na rysunku 1 pod numerami 4 i 5. Nie są one uzależnione od tego, czy przedsiębiorcy są uprawnieni do sporządzania sprawozdania finansowego w uproszczonej formie. Oczywiście istnieje szereg innych uproszczeń, jak na przykład jednorazowe ujmowanie zakupionych materiałów i towarów w kosztach czy amortyzacja niskocennych środków trwałych. Uproszczenia te dotyczą wszystkich jednostek, pod warunkiem indywidualnej analizy istotności danego uproszczenia.

Brak indywidualnych rozwiązań z zakresu rachunkowości małych przedsiębiorstw obrazowo przedstawiają słowa A. Karmańskiej: „Jestem głęboko przekonana o potrzebie stworzenia takich rozwiązań prawa bilansowego, które byłyby odpowied-

Tabela 1. Wybrane uproszczenia prawa bilansowego dla jednostek niepodlegających badaniu przez biegłego rewidenta

Obszar	Istota uproszczenia	Podstawa prawna
Zakres sprawozdania finansowego	ograniczenie sprawozdania finansowego do bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej	art. 45 uor
Leasing	kwalifikacja umów leasingowych według zasad określonych w przepisach podatkowych	art. 3, ust. 6 uor
Odroczony podatek dochodowy	możliwość odstąpienia od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego	art. 37, ust. 10 uor
Instrumenty finansowe	możliwość klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych z pominięciem rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych	§ 2 rozporządzenia z 12 grudnia 2001, Dz.U. z 2001, nr 149, poz. 1674.
Koszt wytworzenia produktów	możliwość zaliczania kosztów pośrednich do kosztu wytworzenia produktów, niezależnie od poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych (ustalony koszt nie może być jednak wyższy od ceny sprzedaży netto danego produktu)	art. 28, ust. 4a uor

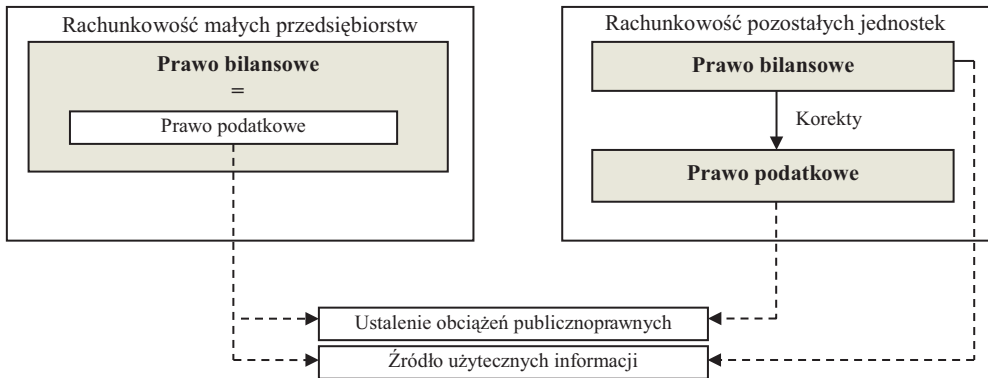
Źródło: opracowanie własne na podstawie uor.

nie dla sektora MŚP [...]. Dlaczego mały [przedsiębiorca – dop. autorów] od początku swojego rozwoju miałby chodzić w za dużych butach?” [Karmańska 2013, s. 55].

Propozycja autorów odnosi się do podmiotów uprawionych do sporządzania sprawozdań finansowych w formie uproszczonej (nr 4 na rys. 1). Polega ona na integracji rozwiązań wynikających z prawa podatkowego i prawa bilansowego oraz na uproszczeniu części narracyjnej sprawozdawczości finansowej. Proponowane rozwiązania mogą zostać ujęte w istniejącym prawie bilansowym albo w odrębnej ustawie adresowanej do małych podmiotów prowadzących rachunkowość.

Niniejsza propozycja bazuje na założeniu, że w obecnych regulacjach rachunkowości brakuje rozwiązań dostosowanych do wymagań małych przedsiębiorców. Zastosowanie rachunkowości w porównaniu z ewidencjami podatkowymi może powodować skokowe skomplikowanie procedur księgowych. Propozycja autorów polega na wprowadzeniu rozwiązania pośredniego, co przedstawiono na rysunku 3.

Jak wynika na rysunku 3, rachunkowość małych przedsiębiorstw jest podporządkowana dwóm równorzędnym celom, a mianowicie jest źródłem informacji i jednocześnie umożliwia prawidłowe rozliczenie obciążeń publicznoprawnych. Jest to możliwe dzięki maksymalnemu zbliżeniu rozwiązań prawa bilansowego do przepisów podatkowych. W wypadku większych podmiotów, a w szczególności emitentów papierów wartościowych, konieczna jest autonomia prawa bilansowego i podatkowego.

Rys. 3. Propozycja modyfikacji prawa bilansowego dla małych przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

Małe podmioty prowadzące rachunkowość dążą do maksymalnej zgodności wybieranych rozwiązań z prawem podatkowym. Przykładem może być stosowanie stawek amortyzacji podatkowej czy unikanie tworzenia rezerw na zobowiązania. Taka tendencja dotyczy również większych przedsiębiorstw, w tym emitentów papierów wartościowych [Gos, Hońko 2011; Hońko, Mućko 2012]. W wypadku małych przedsiębiorców następuje dostosowanie rozwiązań bilansowych do prawa podatkowego, co jest zrozumiałe ze względu na ograniczanie pracochłonności procedur księgowych. W związku z tym można wysunąć hipotezę, że autonomia prawa bilansowego i podatkowego dla małych przedsiębiorców jest w znacznym stopniu fikcyjna.

Dostosowanie rozwiązań księgowych do potrzeb małych przedsiębiorstw może obejmować następujące obszary:

- maksymalne zbliżenie wyniku finansowego do podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym,
- zmniejszenie liczby rozwiązań wariantowych, głównie w zakresie wyceny,
- wzorzec uproszczonej informacji dodatkowej małych przedsiębiorstw,

Zbliżenie wyniku finansowego do podstawy opodatkowania PIT/CIT wymaga przede wszystkim modyfikacji prawa podatkowego. W ocenie autorów rozwiązania stosowane w rachunkowości są zdecydowanie bardziej stabilne i bazują na ugruntowanych przez wieki nadrzędnych zasadach rachunkowości. Rozwiązania wprowadzane w prawie podatkowym mają natomiast doraźny charakter i są wdrażane w sposób nieuporządkowany, bez odpowiednich wytycznych. Przykładem takich zmian mogą być obowiązujące od 1 stycznia 2013 r. zasady korygowania kosztów uzyskania przychodów, jeżeli nie zostały one opłacone w ustawowym terminie [Ustawa z 15 lutego 1992 r., art. 15b; Ustawa z 26 lipca 1991 r., art. 24d]. Autorzy nie rozwijają tego wątku, wychodząc z założenia, że ograniczeniem dostosowania prawa bilansowego do podatkowego są nadrzędne zasady rachunkowości. Oczywiście

ście można rozważyć dostosowanie prawa bilansowego do rozwiązań podatkowych. Pełna zgodność przepisów, ze względu na różne cele prawa bilansowego i podatkowego, wydaje się jednak niemożliwa.

W związku z tym, że modyfikacja prawa podatkowego może być trudna, szczególnie w dobie kryzysu, można rozważyć rozwiązania prawa bilansowego dedykowane małym przedsiębiorcom. Proponowane rozwiązania warto przedstawić w odniesieniu do zakresu przedmiotowego rachunkowości, przedstawionego na rysunku 4. Kolorem szarym zaznaczono obszary, do których odnoszą się proponowane zmiany.

Zasady (polityka) rachunkowości
Dokumentacja i ewidencja operacji gospodarczych
Inwentaryzacja
Wycena aktywów i zobowiązań
Sporządzanie sprawozdań finansowych
Badanie sprawozdań finansowych
Przechowywanie dowodów księgowych

Rys. 4. Zakres przedmiotowy prawa bilansowego a obszary uproszczeń w małych przedsiębiorstwach
Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 4, ust. 3 uor.

W tabeli 2 zamieszczono koncepcję modyfikacji prawa bilansowego dla małych przedsiębiorstw.

Tabela 2. Kierunki modyfikacji prawa bilansowego dla małych przedsiębiorstw

Lp.	Obszar	Proponowane modyfikacje
1	2	3
1	Zasady (polityka) rachunkowości	Opracowanie wzorca zasad (polityki) rachunkowości dostosowanego do praw wyboru dopuszczanych w prawie podatkowym. Wzorzec ten mógłby obejmować również plan kont i indeks typowych księgowiń, dostosowane do układu zmodyfikowanego sprawozdania finansowego. Ponadto szablon powinien umożliwiać zamieszczenie dodatkowych informacji, jeżeli jednostka uzna to za konieczne.
2	Wycena aktywów i zobowiązań	Wycena w koszcie historycznym z uwzględnieniem zasady ostrożności. Warto rozważyć zamieszczenie przykładowych przesłanek utraty wartości aktywów. W obecnym stanie prawnym zasada ostrożności, z wyjątkiem odpisów aktualizujących niektóre należności, nie jest respektowana przez przepisy podatkowe.

Tabela 2, cd.

1	2	3
3	Sprawozdawczość finansowa	Część liczbowa w formie uproszczonej nie wymaga modyfikacji. Część opisowa sprawozdania finansowego, podobnie jak zasady (polityka) rachunkowości, może mieć układ szablonowy (wzorcowy). Można również rozważyć zmniejszenie zakresu ujawnianych informacji.
4	Badanie sprawozdań finansowych	Brak nadzoru biegłych rewidentów nad rachunkowością małych przedsiębiorców nie wpływa pozytywnie na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Warto rozważyć powrót do badania sprawozdań finansowych raz na cztery lata. Inną propozycją może być losowy dobór jednostek podlegających badaniu przez biegłego rewidenta.

Źródło: opracowanie własne.

Wyszczególnione propozycje raczej określają kierunki modyfikacji prawa bilansowego, mające na celu dostosowanie rozwiązań do specyfiki małych przedsiębiorstw, niż są zbiorem gotowych rozwiązań. Autorzy są świadomi, że wymagają one dalszych badań i szerokiej dyskusji w środowisku księgowych. Szczególnie kontrowersyjna jest szablonowa dokumentacja zasad (polityki) rachunkowości, z jej silnym ukierunkowaniem na prawa wyboru dopuszczane w przepisach podatkowych. Wydaje się jednak, że szczególnie w mniejszych jednostkach zasady (polityka) rachunkowości bardziej są spełnieniem formalnego obowiązku dokumentacyjnego niż opisem rozwiązań wariantowych, uwzględniających specyfikę jednostki.

4. Wnioski

Specyfika małych przedsiębiorstw wymaga dostosowania rachunkowości do potrzeb tej grupy. Modyfikacja prawa bilansowego, uwzględniająca te potrzeby, powinna polegać na wprowadzeniu uproszczeń i maksymalnej zbieżności rozwiązań prawa bilansowego i podatkowego. Autorzy sądzą, że wprowadzenie odrębnych regulacji dla opisywanej grupy podmiotów może przyczynić się do zmniejszenia pracochłonności procedur księgowych i w rezultacie również ich kosztów. Wydaje się jednak, że zmiany mogą się okazać niewystarczające, aby zachęcić przedsiębiorców do dobrowolnego prowadzenia rachunkowości. W ocenie autorów zwiększenie liczby jednostek podlegających uor leży w interesie budżetu państwa. Wynika to nie tylko z poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, ale może się również przyczynić do zmniejszenia szarej strefy.

Literatura

- Gos W., Hońko S., 2011, *Prezentacja zmian polityki rachunkowości w sprawozdaniach finansowych spółek objętych WIG 20*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 60 (116), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Gos W., Hońko S., Rublewski M., 2008, *Granice uproszczeń rachunkowości małych i średnich przedsiębiorstw*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 47 (103), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Hońko S., Mućko P., 2012, *Zasady (polityka) rachunkowości w zakresie rzeczowych aktywów trwałych na podstawie sprawozdań finansowych emitentów papierów wartościowych z sektora „Handel detaliczny”*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 255, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław.
- Karmańska A., 2013, *Małe i średnie zawsze ważne. Wywiad M. Szczepańskiej*, Rachunkowość 5.
- Pielaszek M., 2008 *Pożądane kierunki zmian w rachunkowości małych i średnich przedsiębiorstw. Wyniki badań ankietowych SKwP w latach 2004-2006*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 47 (103), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2011, *Raport „Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw”. Administracyjno-prawne aspekty prowadzenia działalności gospodarczej / Zarządzanie przedsiębiorstwem*, www.parp.gov.pl (31.05.2013).
- Zawadzki A., 2011, *Rachunkowość sektora MSP a konieczność nowych regulacji – inspiracja do badań empirycznych*, [w:] B. Gierusz, P. Lech (red.), *Kluczowe problemy teorii i praktyki rachunkowości*, t. II, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot.

Akty prawne

- Ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2010 r., nr 220, poz. 1447 ze zm.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2013 r., poz. 330 ze zm.
- Ustawa z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz. U. z 2011 r., nr 74, poz. 397 ze zm.
- Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.

ACCOUNTING OF SMALL ENTERPRISES – DIAGNOSIS AND PROPOSALS FOR MODIFICATION OF ACCOUNTING LAW

Summary: The article is a voice in the discussion about modifications of Polish accounting law, aimed at small enterprises. The proposal of the authors refers to qualifying entities to prepare financial statements in a simplified form. It involves the integration of solutions resulting from the tax and accounting law and the simplification of the narrative part of financial reporting. The proposed solutions can be incorporated into existing accounting law or in separate act addressed to small entities conducting accounting.

Keywords: accounting of small enterprises, Polish accounting law.